

Educar, cosa de tots

L'EDUCACIÓ PER A L'ESFORÇ

Un aspecte general que la Llei de Qualitat de l'Educació proposada pel Govern central repeteix de forma insistent al llarg del seu text és el tema de l'esforç, la valoració de l'exigència com quelcom bàsic i ineludible en l'educació. Dit així, segurament tots hi estam d'acord. És més, com a professionals de l'educació, gosam afirmar que la majoria del professorat, independent d'una o altra llei, sempre ha pretès inculcar l'esforç i la responsabilitat com a valors bàsics de l'educació.

El que no ens semblaria tan bé, tanmateix, seria un concepte d'esforç basat en un plantejament meritocràtic, on tot el mèrit i la responsabilitat, tant de l'èxit com del fracàs, s'atribuesqui únicament i de forma exclusiva a l'alumnat. Tots sabem que intervenen molts de factors en l'anomenat fracàs escolar i no sempre n'és la causa la vagueria o desídia de l'alumnat. Per altra banda, el currículum escolar parteix d'un codi cultural i lingüístic determinat que no sol correspondre amb el de l'alumnat més desafavorit. D'aquesta manera, si no posam els mitjans adequats per compensar les diferències i per partir dels coneixements previs de cada fillet o filleta, una part de l'alumnat, malgrat s'hi esforça, no tindrà les mateixes possibilitats d'èxit, tot i que tengui les mateixes oportunitats d'accés a l'ensenyament.

Tampoc hem de creure que l'esforç és quelcom que apareix automàticament pel fet d'augmentar el grau d'exigència o posar més proves i exàmens. És una capacitat més complexa que requereix una sèrie d'habilitats bàsiques que s'han d'educar des de petits i reclama la intervenció coherent i compartida dels adults fins que esdevengui una capacitat autònoma.

Per al catedràtic de filosofia José Antonio Marina la capacitat per inhibir els impulsos i la capacitat d'ajornar la recompensa són dues d'aquestes habilitats fonamentals; habilitats que han d'anar acompanyades de l'educació d'un determinat estil afectiu. Així, cal fomentar el sentiment de competència personal en els nostres infants i dosificar-los adequadament les metes de manera que ells mateixos les puguin controlar. No podem posar a tothom el mateix llistó, però hem d'intentar que tothom superi, pas a pas, el seu llistó personal i desenvolupi al màxim les seves capacitats. I el professorat i els pares hem de ser, en aquest sentit, uns bons entrenadors, exigint a cadascú de forma gradual i recompensant l'esforç, no sols els resultats.

Una altra qüestió que ens preocupa és que el valor de l'esforç aparegui només relacionat amb els continguts acadèmics, especialment amb aquells que s'entenen com a més pragmàtics o útils. És que no cal esforçar-se en aconseguir una formació integral de la persona? ¿No hem de relacionar l'esforç amb els altres valors que fan referència a la responsabilitat col·lectiva, la solidaritat o la participació social, entre altres?

A les nostres escoles treballam des de fa temps per una formació integral i per implicar l'alumnat en el camí de l'esforç i la superació personal en tots els sentits. Precisament, l'escola és encara el lloc on exigim als joves i infants una sèrie d'actituds o comportaments que no se'ls reclama a altres llocs. I aquí rau la dificultat. L'educació per a l'esforç no es pot reduir a l'àmbit escolar; ha d'anar més enllà dels coneixements i les aules. Educam o maleducam tots.

Si pretenem estendre la cultura de l'esforç en la nostra societat, caldrà posar-s'hi tots de valent. No col·laboram en la cultura de l'esforç cada vegada que acceptam sense protestar determinats missatges publicitaris que prediquen l'èxit fàcil o el valor dels doblers per damunt de tot; no afavorim la cultura de l'esforç cada vegada que no complim amb les nostres responsabilitats professionals, familiars i ciutadanes. No podem donar als infants missatges contradictoris. És molt difícil convèncer un infant que s'ha d'esforçar per fer quelcom si alhora l'acostumam a no suportar les mínimes molèsties.

Esforç sí, naturalment. Però no l'esforç individual per competir uns amb els altres i assegurar sols l'èxit individual en una escola cada cop més mercantilitzada, sinó l'esforç col·lectiu per fer de l'educació un servei públic que formi persones preparades, justes i solidàries.